

Postanowienie o odmowie wydania podejrzanego, oskarżonego lub skazanego na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania, a gwarancja prawa podstawowego do niezawisłego sądu - kilka uwag nad wyrokami TSUE w sprawach C-216/18 PPU (LM) i Sprawa C-354/20 PPU (L)

Jakub Dębicki

*Uniwersytet Gdański, Wydział Prawa i Administracji
E-mail: jakubdebicki25@gmail.com*

tutor: dr Marcin Michalak

*Uniwersytet Gdański, Wydział Prawa i Administracji
Katedra Prawa Europejskiego i Komparatystyki Prawniczej*

Słowa kluczowe: Europejski Nakaz Aresztowania, Wartości UE, Państwo Prawa, Test Celmera

Europejski Nakaz Aresztowania i zasada wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi

Europejski Nakaz Aresztowania został ustanowiony Decyzją Ramową Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi. Przedmiotowy mechanizm prawny określono w akcie ustanawiającym, jako formę

uproszczonej ekstradycji. W praktyce bowiem wykonanie ENA ma taki sam skutek jak zwykła ekstradycja (Gardocka, 2011; Starzyk-Sulejewska, 2007).

Podstawowym celem regulacji było wprowadzenie pomiędzy państwami członkowskimi UE nowego, uproszczonego systemu przekazywania osób skazanych bądź podejrzanych, w celach wykonania wyroku lub wszczęcia postępowania prowadzącego do wydania wyroku w sprawach karnych. Mechanizm ten został oparty na zasadzie wzajemnego zaufania pomiędzy państwami członkowskimi i polega na przyjęciu, że gdy państwo wyda określoną decyzję procesową,

to mając na względzie wysoki stopień zaufania w stosunkach między państwami członkowskimi, powinna ona zostać zaakceptowana przez inne państwo (Czapliński, 2013). W konsekwencji wykonujące nakaz organy sądowe mogą co do zasady odmówić wykonania ENA wyłącznie na podstawie enume ratywnie wskazanych w Decyzji Ramowej przesłanek (art. 3, art. 4 i 4a). Wykonanie ENA stanowi więc zasadę, zaś odmowa wykonania jest przewidziana jako wyjątek, który należy interpretować ściśle. Ponadto, państwo członkowskie odmawia wykonania ENA, gdy mechanizm ten zostanie w odniesieniu do innego państwa członkowskiego generalnie zawieszony. Zgodnie z motywem 10 Decyzji Ramowej wykonanie ENA można zawiesić „jedynie w przypadku poważnego i trwałego naruszenia przez jedno z państw członkowskich zasad określonych w art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, ustalonych przez Radę na podstawie art. 7 ust. 1 wymienionego Traktatu ze skutkami określonymi w jego art. 7 ust. 2”. Zatem wykonujący nakaz organ sądowy byłby zobowiązany automatycznie odmówić jego wykonania w sytuacji uprzedniego stwierdzenia przez Radę poważnego i trwałego naruszenia zasad Unii określonych w art. 2 TUE w oparciu o procedurę określoną w art. 7 ust 2 TUE.

W kontekście powyższego zasadnym wydaje się rozważenie zagadnienia jak powinien zachować się organ sądowy wykonujący ENA, gdy choć nie zaistniały przesłanki odmowy wydania o których mowa w Decyzji Ramowej, ani nie zawieszono generalnie stosowania mechanizmu wobec konkretnego państwa członkowskiego, a jednak istnieją poważne i uzasadnione wątpliwości, co do przestrzegania przez takie państwo członkowskie zasad UE o których mowa w art. 2 TUE.

Niniejszy artykuł stanowi próbę odpowiedzi na tak postawione pytanie w świetle orzecznictwa TSUE w sprawach C-216/18 PPU (LM) i C-354/20 PPU (L).

W tym miejscu należy dodać, że Decyzja Ramowa jako rodzaj prawnie wiążącego aktu normatywnego nie jest już stosowany od wejścia w życie Traktatu z Lizbony w grudniu 2009 roku. Decyzja Ramowa określała cele, które państwa członkowskie miały zrealizować na jej podstawie. Podobnie jak w przypadku dyrektywy współcześnie, państwa członkowskie miały swobodę wyboru sposobu implementacji. Decyzja Ramowa była stosowana w dziedzinie Współpracy Policijnej i Sądowej w Sprawach Karnych. Decyzja Ramowa została zastąpiona dyrektywą lub w niektórych przypadkach decyzją.

Podstawy odmowy wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania w oparciu o art. 3 oraz 4 i 4a Decyzji Ramowej

Rozważanie w jakich okolicznościach organ sądowy wykonujący ENA może ewentualnie odmówić wydania podejrzanego, oskarżonego lub skazanego w okolicznościach innych niż te bezpośrednio uregulowane w Decyzji Ramowej, wymaga w pierwszej kolejności wskazania kiedy taka odmowa jest możliwa w oparciu o normy zawarte w Decyzji Ramowej.

Jak wskazano powyżej Decyzja Ramowa ściśle określa katalog przesłanek pozwalających na odmowę wydania podejrzanego, oskarżonego albo skazanego na podstawie ENA. W Decyzji wskazano przesłanki obligatoryjne i fakultatywne odmowy wykonania ENA. W artykule 3 Decyzji Ramowej przewidziano następująco 3 przesłanki obligatoryjne: 1) przestępstwo będące podstawą nakazu aresztowania jest objęte amnestią

w wykonującym nakaz państwie członkowskim, 2) w stosunku do osoby, której dotyczy wnioszek, zapadło w związku z popełnieniem tych samych czynów prawomocne orzeczenie w państwie członkowskim (*ne bis in idem*) oraz 3) w świetle prawa państwa wykonującego nakaz osoba podlegająca europejskiemu nakazowi aresztowania z uwagi na jej wiek nie może być pociągnięta do odpowiedzialności karnej (niepełnoletniość). Są to zatem trzy okoliczności w których organ sądowy wykonujący ENA odstępując od ogólnej zasady, odmawia wydania podejrzanego, oskarżonego lub skazanego.

Decyzja Ramowa przewiduje również sytuacje, w których organ sądowy wykonujący ENA może, ale nie musi odmówić jego wykonania (przesłanki fakultatywne). Zostały one ujęte w artykule 4 Decyzji Ramowej. Są to min. następujące sytuacje: 1) osoba podlegająca europejskiemu nakazowi aresztowania jest ścigana w wykonującym nakaz państwie członkowskim za ten sam czyn, 2) zgodnie z prawodawstwem wykonującego nakaz państwa członkowskiego ściganie karne lub ukaranie osoby, której dotyczy wnioszek, jest ustawowo zakazane, 3) wykonujący nakaz organ sądowy zostaje powiadomiony, że w stosunku do osoby, której dotyczy wnioszek, zapadło, odnośnie do tych samych czynów, prawomocne orzeczenie w państwie trzecim. Uzupełnienie katalogu z art. 4, stanowi art. 4a. Zgodnie z treścią tego przepisu organom wykonującym ENA umożliwiono wydanie decyzji odmownej, w przypadku osobistego niestawiennictwa osoby na rozprawie wobec której mają zostać zastosowane środki zabezpieczające albo wykonana kara pozbawienia wolności. W przypadku fakultatywnych przesłanek odmowy wykonania ENA pozostawiono organom swobodę decyzyjną w kwestii odmowy i mogą one działać wedle swojego uznania. Mając na względzie istotę ENA w tym fakt, że instytucja ta oparta jest na zasadzie wzajemnego zaufania i wzajemnego uznania są to

w zasadzie jedyne przesłanki znajdujące się w Decyzji Ramowej, na podstawie, których organ sądowy wykonujący ENA może odmówić jego wykonania.

Zawieszenie wykonania ENA w oparciu o regulację przewidzianą w Motywie 10 Decyzji Ramowej

Poza wskazanymi powyżej obligatoryjnymi i fakultatywnymi przesłankami odmowy wydania podejrzanego, oskarżonego lub skazanego na podstawie ENA w Decyzji Ramowej przewidziano również mechanizm generalnego zawieszenia wykonania ENA w stosunku do danego państwa członkowskiego. Zgodnie z Motywem 10 Decyzji Ramowej jako, że mechanizm europejskiego nakazu aresztowania opiera się na wysokim stopniu zaufania w stosunkach między państwami członkowskimi, jego wykonanie można zawiesić w przypadku poważnego i trwałego naruszenia przez jedno z państw członkowskich zasad określonych w art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, ustalonych przez Radę na podstawie art. 7 ust. 1 wymienionego Traktatu ze skutkami określonymi w jego art. 7 ust. 2.

Mechanizm można zatem również generalnie zawiesić w odniesieniu do konkretnego państwa członkowskiego, ale może to nastąpić jedynie po formalnym stwierdzeniu poważnego i trwałego naruszenia przez jedno z państw członkowskich zasad o których mowa w art. 6 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, po skutecznym przeprowadzeniu postępowania z art. 7 ust 1 i 2. Jak pokazały dotychczasowe doświadczenia ze stosowanie art. 7 TUE, generalne zawieszenie wykonywania ENA w odniesieniu do konkretnego państwa członkowskiego na tej podstawie jest w praktyce niezwykle trudne (Grzeszczak, 2019).

„Wyjątkowe okoliczności” – jako szczególna przyczyna odmowy wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania

W świetle powyższych rozważań powstaje doniosłe pytanie natury praktycznej, czy istnieją jakiegokolwiek okoliczności, w których organ sądowy wykonujący ENA może odmówić wydania podejrzanego, oskarżonego lub skazanego, choć nie zaistniały ani obligatoryjne ani fakultatywne przesłanki odmowy, a także mechanizm ten nie został generalnie zawieszony w odniesieniu do konkretnego państwa członkowskiego. Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej dowodzi, że takie okoliczności mogą zaistnieć i wówczas sądy krajowe mogą odmawiać wydania podejrzanego lub skazanego, nawet jeśli wszystkie przesłanki formalne zostaną wypełnione. W obecnej praktyce stosowania ENA coraz częściej podnoszony jest problem odmowy wydania oskarżonego lub osoby skazanej w kontekście respektowania przez państwa członkowskie wartości, na których opiera się Unia Europejska. Już wcześniej zwracano uwagę, że mechanizm Europejskiego Nakazu Aresztowania pozbawiony odpowiednich i wystarczających gwarancji, oznacza zagrożenie dla fundamentalnych praw każdego człowieka do ochrony przed dowolnością w zakresie zatrzymania, aresztowania i innych form pozbawienia wolności, a także prawa do rzetelnego i uczciwego procesu (Płachta, 2002). Takie przesłanki w opinii sądów orzekających o wydaniu są bardzo ważnym elementem decydującym o możliwości wydania osoby do kraju zwracającego się z nakazem.

Jednym z elementów, na które powołują się sądy krajów członkowskich w przypadku odmowy zrealizowania nakazu jest wartość państwa prawnego (value of the rule of law), czego przykładem są orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

m.in. sprawa C-216/18 (LM) oraz C-354/20 PPU i C-412/20 PPU (L i P). Punktem wyjściowym do rozważań o powiązaniu odmowy wydania oskarżonego lub skazanego w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania z wartościami państwa prawnego jest artykuł 2 Traktatu o Unii Europejskiej, który stanowi, że: „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne państwom członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn”. Artykuł jasno wskazuje na jakich wartościach opiera się Unia Europejska określając ich katalog: „godność osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, państwo prawne, jak również poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości”.

Analizowane w niniejszym tekście orzeczenia TSUE w sprawach C-216/18 PPU (LM) i Sprawa C-354/20 PPU (L) dotyczy sytuacji, w której organy sądowe państw członkowskich wykonujących europejski nakaz aresztowania napotykały wątpliwości, co do możliwości zapewnienia podejrzanemu lub oskarżonemu prawa do rzetelnego procesu wobec występującego w państwie członkowskim wydającym nakaz ryzyka poważnego naruszenia wartości państwa prawnego.

Wartości o których mowa w art. 2 określono, jako wspólne dla państw członkowskich. Termin „państwa prawnego” nie bez powodu znalazł się w powyższym wyliczeniu. Termin ten, wyraża koncepcję państwa, w którym prawo ma rolę nadrzędną i wiąże wszystkie rodzaje władzy oraz przyznaje prawa i obowiązki obywatelom (Zakrzewska, 1992). Organy i instytucje działają wyłącznie na podstawie prawa i w granicach praw, natomiast obywatelom wolno czynić

wszystko to, co normami prawnymi nie jest zakazane (Serzhanova i Krzysztofik, 2018). W ramach wartości państwa prawnego ujęte jest m.in.: trójpodział władz, prawo do sądu, zasada suwerenności narodu, sądowa kontrola aktów administracyjnych oraz niezależna władza sądownicza sprawowana przez niezawisłych sędziów (Dziadzio, 2005).

Mając na względzie treściową pojemność wartości państwa prawnego, kluczowe znaczenie w kontekście analizowanego orzecznictwa TSUE ma problematyka niezawisłości sędziowskiej i niezależności sądów. Zgodnie ze standardem wyznaczonym przez TSUE władza sądownicza musi być niezależna od władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz funkcjonować w sposób odrębny od pozostałych władz. Sędziowie w ramach funkcjonowania władzy sądowniczej mają działać w sposób nieskrępowany i orzekać na podstawie obowiązujących przepisów. Pozostałe władze nie mogą wywierać na nich nacisków w trakcie orzekania. Taką interpretację przyjął Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z 27.02.2018 r. (C-64/16) wskazując, że: „Pojęcie niezawisłości oznacza między innymi, że dany organ wypełnia swe zadania sądownicze w pełni autonomicznie, nie podlegając żadnej hierarchii służbowej ani nie będąc podporządkowanym komukolwiek i nie otrzymując nakazów, czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, oraz że jest on w ten sposób chroniony przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia”.

W kontekście przytoczonej definicji powstaje pytanie, czy sposób funkcjonowania władzy sądowniczej w danym kraju członkowskim oraz status i pozycja sędziów, może mieć wpływ na rozstrzygnięcie o wydaniu skazanego lub oskarżonego w ramach Europejskiego Nakazu Aresztowania. Uzasadnione podejrzenie, że w danym państwie członkowskim, władza sądownicza nie działa

w sposób niezależny od innych władz, a niezawisłości sędziów krajowych jest zagrożona, rodzi pytanie o to, w jaki sposób powinien zachować się sąd decydujący o wydaniu osoby na podstawie ENA do takiego państwa członkowskiego. Sąd taki może nabrać wątpliwości gwarancji rzetelnego procesu karnego wydawanej osoby. Podobnie nasuwa się pytanie, czy sędziowie których niezawisłość jest negowana, będą wiarygodnie orzekać w sprawie już wydanej do kraju osoby. Niewątpliwie ogromnym ryzykiem jest również sytuacja, gdzie sędzia, którego niezawisłość jest kwestionowana może wydawać wyroki motywowane politycznie i doprowadzić do nieuczciwego skazania wydanego. Nasuwa się też inna nurtująca kwestia, czy odmowa wydania podmiotu z powodu zagrożenia wartości państwa prawnego dotyczącego statusu niezawisłości sędziów będzie słuszna i sprawiedliwa, jeśli w danym państwie członkowskim wątpliwości dotyczące niezawisłości nie będą dotyczyły wszystkich sędziów.

W swoim orzecznictwie TSUE wskazuje, że w pewnych przypadkach mogą wystąpić pewne „wyjątkowe okoliczności”, w obrębie których organ sądowy może odmówić wykonania ENA w sytuacji, gdy naruszona jest zasada państwa prawnego. Jak stwierdził TSUE w wyroku w sprawie C-216/18 PPU organ sądowy państwa wykonującego ENA może odmówić wydania podejrzanego lub oskarżonego, gdy: „stwierdzi, po konkretnej i dokładnej ocenie danego wypadku, że istnieją poważne i sprawdzone podstawy, aby uznać, że osoba, której dotyczy europejski nakaz aresztowania, będzie narażona po przekazaniu jej wydającemu nakaz organowi sądowemu na rzeczywiste ryzyko naruszenia jej prawa podstawowego do niezawisłego sądu, a zatem istotnej treści jej prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego.” W takiej sytuacji organ państwa członkowskiego wykonującego europejski nakaz aresztowania zobligowany jest do

przeprowadzenia swoistego dwuetapowego testu. Po pierwsze organ taki powinien poznać informację, czy w danym państwie istnieje ogólne zagrożenie zasad państwa prawnego. Po drugie należy dokonać analizy, czy wobec konkretnej osoby istnieje rzeczywiste ryzyko takiego naruszenia. Koncepcja ta została wypracowana przez TSUE w odpowiedzi na rozrastający się problem naruszania zasad państwa prawnego przez kraje członkowskie. Jest to nic innego jak dodatkowa opcja postępowania w przypadku wystąpienia wyjątkowych okoliczności. W konsekwencji wypracowana przez Trybunał koncepcja stanowi alternatywę wobec niezwykle trudnej do przeprowadzenia procedury z Motywu 10 Decyzji Ramowej.

Poniżej poddano analizie dwa orzeczenia, w których TSUE szczegółowo odniósł się do przedmiotowego zagadnienia, tj. sprawę: C-216/18 PPU (LM) oraz C-354/20 PPU i C-412/20 PPU (L i P).

Problematyka stanu praworządności w państwie członkowskim w kontekście odmowy wydania osoby na podstawie Europejskiego Nakazu Aresztowania w orzecznictwie TSUE

Sprawa C-216/18 PPU (LM)

Ważnym wyrokiem TSUE odnoszącym się do odmowy wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania w związku z zagrożeniem prawa podstawowego do niezawisłego sądu jest wyrok z dnia 25 lipca 2018 r. (C-216/18 PPU). Sprawa dotyczyła obywatela polskiego Artura Celmera oskarżonego o handel środkami odurzającymi. Polska korzystając z unijnej instytucji, wystąpiła o jego aresztowanie. Oskarżony został ujęty w 2017 r. w Irlandii i przekazany do dyspozycji sądu irlandzkiego, który miał zdecydować o wydaniu mężczyzny do Polski. W toku realizacji ENA

oskarżony wraz z obrońcą podnieśli na rozprawie sprzeciw wobec wykonania nakazu i przekazania do Polski z powodu zmian reformujących polski system sądownictwa, które miały narazić oskarżonego na naruszenie jego prawa do rzetelnego procesu. W związku z podniesionym sprzeciwem, irlandzka sędzią Aileen Donnelly złożyła pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości, czy w takim przypadku powinno się wydać oskarżonego do Polski w związku z procedurą przekazywania osób między państwami członkowskimi, mając na względzie prawo do niezawisłego i bezstronnego sądu wynikające z art. 47 Karty Praw Podstawowych.

Prawo podstawowe ujęte w art. 47 KPP, jest powiązane z art. 2 TUE. Zawarte w nim wartości państwa prawnego są powiązane z wzajemnym zaufaniem, które oznacza, że państwa członkowskie będą je uznawać i przestrzegać. Z motywu 6 Decyzji Ramowej 2002/584 wynika, że europejski nakaz aresztowania stanowi pierwszy konkretny środek w dziedzinie prawa karnego wprowadzający zasadę wzajemnego uznawania. Trybunał przyznał, że w wyjątkowych sytuacjach mogą zostać wprowadzone ograniczenia dotyczące zasad wzajemnego uznawania i wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi. Co się tyczy wymogu niezawisłych sędziów, trybunał podkreślił, że „wchodzi w zakres istotnej treści prawa podstawowego do rzetelnego procesu sądowego, które ma podstawowe znaczenie, jako gwarancja ochrony wszystkich praw, jakie jednostki wywodzą z prawa Unii i zachowania wartości wspólnych państwom członkowskim, określonych w art. 2 TUE, w szczególności wartości w postaci państwa prawnego”.

Odpowiadając na pytanie prejudycjalne irlandzkiej sędzi TSUE stworzył tzw. test Celmera. Trybunał wprowadził ogólną regułę postępowania w przypadku, gdy zaufanie do któregoś kraju Unii Europejskiej

w kwestii sądownictwa jest zachwiane. Test składa się z dwóch etapów. W pierwszym etapie należy sprawdzić, czy w kraju członkowskim jest ogólnie zagrożona niezależność sądownictwa. Następnie w drugim etapie należy dokonać analizy, czy taka sytuacja rodzi ryzyko braku rzetelnego procesu w przypadku konkretnej osoby objętej wnioskiem z Europejskiego Nakazu Aresztowania. Trybunał ponadto stwierdził, że „wykonujący nakaz organ sądowy powinien wystąpić do wydającego nakaz organu sądowego, na podstawie art. 15 ust. 2 Decyzji Ramowej 2002/584, o przekazanie wszelkich informacji uzupełniających, niezbędnych jego zdaniem do oceny istnienia takiego ryzyka”. W przypadku wystąpienia pozytywnego wyniku testu w obu etapach, może on prowadzić do odmowy wykonania nakazu aresztowania, o który występuje kraj w którym występuje zagrożenie niezależności sądownictwa. W niniejszej sprawie w związku z wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości irlandzka sędzia wydała postanowienie o wydaniu Artura Celmera do Polski. Irlandzki sąd stwierdził, że w polskim systemie sądownictwa istnieje zagrożenie niezależności sądownictwa, lecz w konkretnym przypadku nie odbiera oskarżonemu prawa do sprawiedliwego procesu (Matczak, 2018). Wydanie Artura Celmera do Polski nie oznacza, że w polskim systemie sprawiedliwości nie istnieje zagrożenie dla niezależności sądownictwa, bo byłoby odwrotnie w przypadku, gdyby nie został wydany. Cała ta sytuacja pokazuje tylko naruszenie wzajemnego zaufania do państwa, ponieważ Trybunał w sposób pośredni wskazał, że nie powinno się ufać państwu polskiemu z powodu naruszeń niezawisłości sędziowskiej (Bogdanowicz i Taborowski, 2018).

Sprawa C-354/20 PPU (L)

W prawie dwa lata od wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania i wydaniu przez irlandzki Sąd A. Celmera do Polski, Trybunał Sprawiedliwości ponownie odniósł się do postanowień tzw. „testu Celmera”. Sprawa dotyczyła obywatela polskiego, który przebywał na terytorium Holandii. Podejrzanemu miały zostać przedstawione zarzuty karne w związku z obrotem środkami odurzającymi i posiadaniem fałszywych dokumentów tożsamości. W odpowiedzi na wydany nakaz aresztowania przez polski Sąd Okręgowy w Poznaniu z dnia 7 lutego 2020 r., niderlandzki prokurator zwrócił się do Sądu Rejonowego w Amsterdamie z wnioskiem o wykonanie niniejszego nakazu. Sąd holenderski nabrał wątpliwości co do wykonania ENA w związku ze zmianami i nieprawidłowościami w polskim systemie sądownictwa. Sąd polecił prokuratorowi zadać pytania w zakresie tych i skierować je do Sądu Okręgowego w Poznaniu, który wydał Europejski Nakaz Aresztowania. Było to bezpośrednio związane z argumentacją i instrukcją wysuniętą przez Trybunał w sprawie Celmera: „wykonujący nakaz organ sądowy powinien wystąpić do wydającego nakaz organu sądowego, na podstawie art. 15 ust. 2 Decyzji Ramowej 2002/584, o przekazanie wszelkich informacji uzupełniających, niezbędnych jego zdaniem do oceny istnienia takiego ryzyka”. Sąd Okręgowy w Poznaniu ustosunkował się do pytań pomijając te, które były bezpośrednio związane z Sądem Najwyższym. Skierował prokuratora holenderskiego do wystosowania tego typu pytań bezpośrednio do Sądu Najwyższego. Prokurator wniósł zapytanie do Sądu Najwyższego, jednak nie uzyskał żadnej odpowiedzi zwrotnej.

Zdaniem Sądu rozpatrującego nakaz aresztowania: „polscy sędziowie są narażeni na ryzyko pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej przed organem, który nie

daje rękojmi niezawisłości, zwłaszcza w sprawach, w których polscy sędziowie badają, czy dany sędzia lub dany sąd spełnia wymagane przez prawo Unii gwarancje niezawisłości". W związku z powyższym Sąd wykonujący nakaz zadał pytanie prejudycjalne, czy w dalszym ciągu należy stosować tzw. „test Celmera” (wątpliwość czy nadal jest aktualny, ponieważ powstał 2 lata wcześniej). Trybunał Sprawiedliwości rozpoznając zadane pytanie prejudycjalne podkreślił dobitnie, że w przypadku zaistniałych nieprawidłowości w systemie sądownictwa państwa wydającego Europejski Nakaz Aresztowania: „Istnienie takich nieprawidłowości niekoniecznie musi bowiem przekładać się na wszystkie rozstrzygnięcia sądów owego państwa członkowskiego w każdej konkretnej sprawie”. Trybunał w dalszej argumentacji, wskazał, że systemowe nieprawidłowości dot. statusu niezawisłości sędziów nie stanowią podstawy do tego, żeby sąd wykonujący nakaz uznawał, że wszystkie sądy w danym państwie utraciły status „organu sądowego ENA”, o którym mowa w art. 6 ust. 1 Decyzji Ramowej 2002/584.

W dalszej kolejności Trybunał odniósł się do „testu Celmera”, gdzie sąd wykonujący powinien przeprowadzić dwa etapy analizy. Wyraźnie podkreślono, że w przypadku stwierdzenia pewnych nieprawidłowości w pierwszym etapie, sąd wykonujący nie powinien poprzestać tylko na tym stwierdzeniu i odstąpić od przeprowadzenia analizy w drugim etapie testu. Trybunał zgodził się również ze zdaniem rzecznika generalnego, mówiącym o tym, że pozytywny efekt pierwszego etapu „testu Celmera” powinien wzbudzić czujność organu wykonującego, bez odstępowania od analizy w etapie drugim, które wyraził w swojej opinii. Trybunał w postanowieniu końcowym orzekł, że Sąd rozpatrujący europejski nakaz, posiadający informacje ogólne o nieprawidłowościach systemowych w sądownictwie nie może odmówić

statusu „wydającego nakaz organu sądowego” oraz nie może przyjąć, że w danym przypadku osoba wydana będzie narażona na ryzyko utraty prawa do rzetelnego procesu, jeśli nie zostanie przeprowadzona szczegółowa i konkretna weryfikacja. Trybunał jednoznacznie podtrzymał linię orzecznictwa z 2018 r. w sprawie Celmer oraz podtrzymał rozwiązania praktyczne związane z tzw. „testem Celmera”.

Końcowo można stwierdzić, że w niniejszym orzeczeniu nadal utrzymano „wzajemne uznawanie i zaufanie” wobec Polski.

Zakończenie

W ramach funkcjonowania ENA oprócz klasycznych przesłanek pozwalających na wydanie decyzji odmownej wykonania, wypracowano dwie procedury o szczególnym statusie w przypadku zaistnienia „szczególnych okoliczności”. W przypadku naruszenia przez państwo członkowskie zasad wynikających z art. 2 TUE, może dojść do zawieszenia funkcjonowania mechanizmu ENA wskazanego przez motyw 10 Decyzji Ramowej. Aby do tego doszło należy przeprowadzić procedurę z art. 7 TUE. Jak już zostało wspomniane, niniejsza procedura z punktu praktycznego jest bardzo trudna do przeprowadzenia i dotychczas nie udało się w przypadku wystąpienia „szczególnych okoliczności” doprowadzić do zawieszenia ENA w ramach utraty zaufania do państwa członkowskiego.

W związku ze zwiększoną liczbą pytań prejudycjalnych dot. odmowy wykonania ENA wobec wystąpienia „wyjątkowych okoliczności” Trybunał stworzył alternatywne rozwiązanie tej sytuacji. W odpowiedzi na skomplikowaną procedurę z Motywu 10 Decyzji Ramowej w 2018 roku powstał tzw. „test

Celmera”, w którym Trybunał wskazał w jaki sposób organ sądowy powinien postępować w przypadku zagrożenia prawa do rzetelnego procesu osoby, która ma zostać wydana. Na „test” składają się dwa etapy. W pierwszym należy powziąć ogólną informację o możliwości naruszeń zasad państwa prawnego. Dopiero w drugim etapie należy natomiast przeprowadzić analizę, czy w danym przypadku istnieje zagrożenie uchybień dla osoby objętej ENA. W przypadku wystąpienia pozytywnych wyników organ sądowy ma prawo odmówić wykonania. Przedmiotowy mechanizm jest odmienny od procedury z Motywu 10 Decyzji Ramowej, w której do automatycznej odmowy wykonania wystarczy zawieszenie mechanizmu ENA, bez dokonania konkretnej analizy danego przypadku. Orzeczeniem TSUE z 2020 roku podtrzymano funkcjonowanie procedury „testu Celmera”, co oznacza, że nadal jest ono adekwatny w sytuacji w której sąd poweźmie wątpliwość co do możliwości przeprowadzenia rzetelnego procesu karnego osoby objętej ENA.

W mojej opinii, takie stanowisko Trybunału jest słuszne. Dopiero potwierdzenie, że w danym przypadku oskarżony lub skazany będzie narażony na pozbawienie prawa do rzetelnego procesu - mogłoby skutkować odmową wykonania Europejskiego Nakazu Aresztowania. Wydaje się, że jedynie ogólne stwierdzenie istnienia nieprawidłowości w systemie sądownictwa państwa członkowskiego zwracającego się o wydanie podejrzanego, oskarżonego lub skazanego na podstawie ENA nie powinno być wystarczającą przesłanką do generalnej odmowy wydania takiej osoby. Europejski Nakaz Aresztowania został ustanowiony, jako instytucja oparta na zasadach wzajemnego zaufania państw członkowskich, więc wystąpienie pewnych

uchybień związanych z zasadą państwa prawnego nie spowoduje nagle zmiany funkcji ENA. Dopiero w przypadku, gdy państwo członkowskie dopuści się poważnego i rażącego naruszenia wartości wynikających z art. 2 TUE, można zawiesić mechanizm ENA. Należy jednak pamiętać, że procedura z Motywu 10 Decyzji Ramowej jest zdecydowanie trudniejsza do przeprowadzenia w przeciwieństwie do procedury wypracowanej przez TSUE.

Literatura:

- Annex to the Communication from the Commission to the European Parliament and the Council A new EU Framework to strengthen the Rule of Law of 11.3.2014, COM(2014), 158 final.
- Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council – Further strengthening the Rule of Law within the Union. State of play and possible next steps of 3.4.2019, COM(2019) 163 final.
- Dziadzio A., 2005. Koncepcja państwa prawa w XIX w. Idea i rzeczywistość. *Czasopismo Prawno-Historyczne*, s. 177–201.
- Gardocka T., 2011. Analiza polskiej praktyki występowania do innych państw Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie osoby trybem europejskiego nakazu aresztowania, s. 3.
- Grzeszczak R., 2019. Skuteczność unijnych procedur ochrony praworządności w stosunku do państw członkowskich, *PAŃSTWO i PRAWO* 6/2019, s. 32 i 33, Warszawa.
- Płachta M., 2002. Europejski nakaz aresztowania (wydania): kłopotliwa „rewolucja” w eks-tradycji, s. 67.
- Raport Eurojust z dnia 15 marca 2021 r., Case-law by the Court of Justice of the European Union on the European Arrest Warrant.

Serzhanova V., Krzysztofik E., 2018. Zasada państwa prawa w polskim systemie prawnym oraz konsekwencje jej naruszenia w prawie Unii Europejskiej, s. 176, Wrocław.

Starzyk-Sulejewska J., 2007. *Implementacja współpracy sądowej w sprawach karnych*. [w:] Witold M. Góralski (red.) Unia Europejska. Tom II. Gospodarka – Polityka – Współpraca, s. 239.

Zakrzewska J., 1992. *Państwo prawa a nowa konstytucja*. [w:] Prawo w zmieniającym się społeczeństwie, Grażyna Skąpska (red.), Adam Marszałek, s. 326.

Źródła internetowe:

Bogdanowicz P. i Taborowski M., 2018. Wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie „Celmer”. Analiza w 10 punktach. <https://archiwumosiatsynskiego.pl/wpis-w-debacie/wyrok-trybunalu-sprawiedliwosci-w-sprawie-celmer-analiza-w-10-punktach/> (dostęp: 01.06.2021)

Czapliński W., 2013. Zasada wzajemnego zaufania jako fundament współpracy sądowej w Unii Europejskiej. <http://www.korporacje.com/wordpress/blog/2013/08/06/zasada-wzajemnego-zaufania-jako-fundament-wspolpracy-sadowej-w-unii-europejskiej/> (dostęp: 01.06.2021)

Matczak M., 2018. Artur Celmer został wydany Polsce. Co to oznacza? <https://marcin-matczak.pl/2018/11/19/artur-celmer-zostal-wydany-polsce-co-to-oznacza/> (dostęp: 01.06.2021)

Źródła prawa:

Decyzja Ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (2002/584/WSiSW).

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2000 r. (Dz. Urz. UE C 83 z 30.03.2010).

Opinia Rzecznika Generalnego przedstawiona w dniu 12 listopada 2020 r. (Sprawy połączone C-354/20 PPU i C-412/20 PPU), L i P.

Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana 2016), OJ C 326, 26.10.2012, 0001 – 0390.

Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o zmianie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2006 nr 200 poz. 1471).

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10 sierpnia 2017 r., Tupikas, C-270/17 PPU, EU:C:2017:628, pkt 49, 50 i przytoczone tam orzecznictwo.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 2020 r. (W sprawach połączonych C-354/20 PPU i C-412/20 PPU), L i P.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 25 lipca 2018 r. (C-216/18 PPU), LM, ECLI:EU:C:2018:586.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 27 lutego 2018 r. (C-64/16), Associação Sindical dos Juizes Portugueses przeciwko Tribunal de Contas, ECLI:EU:C:2018:117.

Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 6 marca 2018 r. (C-284/16), Slovenská republika przeciwko Achmea BV, ECLI:EU:C:2018:158.

Notka o Autorze: Jakub Dębicki - student trzeciego roku na kierunku Prawo Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego. Zainteresowania naukowe autora skupiają się wokół prawa europejskiego oraz szeroko pojętego postępowania karnego ze szczególnym uwzględnieniem postępowania transgranicznego i problematyki stosowania tymczasowego aresztowania.